

קובץ
תורת הבית
בבא קמא

קובץ

תורת הבית

בבא קמא

זיכרון בספר
לזכר אשה גדולה ויראת ה'
מרת יוכבד ענבל ע"ה
ביתו זו אשתו על שם הכתוב ביוכבד:
"ותיראנן... את ה' ויעש להם בתים"
נקבצו ובאו אחים, תלמידים, וידידים,
ותלמודם בידם

ירושלים
אייר תשפ"ד

קובץ תורת הבית

בבא קמא
זכרון למרת יוכבד ע"ה
אשת הרב יהושע ענבל שליט"א

אייר תשפ"ד, ירושלים

י"ל ע"י משפחת ענבל

לכל ענייני הספר:
7162173@gmail.com

נדפס בישראל
printed in israel

© כל הזכויות שמורות למשפחת ענבל
אין לשכפל, להעתיק, לצלם, להקליט, לתרגם, לאחסן
במאגר מידע, לשדר או לקלוט בכל דרך אחרת כל חלק שהוא
מהחומר בספר זה.
שימוש מסחרי מכל סוג שהוא בחומר הכלול בספר זה אסור
בהחלט אלא ברשות מפורשת מהמוציאים לאור.

עיצוב ועימוד:
ארי' יארמיש
054-8400711
ariyarmish@yahoo.com



מכתב ידידות מהגר"מ יעקבי מרבני רכסים

"מאורות" בית מדרש גבוה לתורה ע"ר

נוסד בנשיאות הרה"ג ר.א.א. מישקובסקי זצ"ל

הרב משה יעקבי - ראש בית המדרש

מכתב ידידות להרב רבי יהושע ענבל שליט"א הקרוב לליבי!

בס"ד שלהי ניסן תשפ"ד

אביך היקר, ידידי הרב צבי ענבל שליט"א, גילה את אזני, כי עומדים להוצאי ספר זכרון לעילוי נשמת רעייתך המיוחדת בכל מדה טובה, יוכבד ע"ה, וכפי שכבר ציינתי הנני מרגיש קשר וקרבה מיוחדת למשפחתכם המופלאה קרוב לחמישים שנה, ועלה בדעתי כי נכון לצרף כאן, כמה מילים שיבטאו את הרגשותי.

מעט שהכרנו את משפחתכם המיוחדת אשר הצטיירה בעינינו כמשפחה של גאונים, האבא האמא וכמובן הילדים, ואתה יהושע התבלטת ביצירתיות שלך שהתפרסה לכיוונים שונים ומגוונים בספרות התורנית. זכורני כי עוד בהיותך נער צעיר, היו כבר באמתחתך כמה וכמה ספרים שחברת (ולא פרסמת) בנושאים תורניים שונים, מהם נושאים כאלו שאינם בדרך כלל בתחום התעניינותם של נערים צעירים.

מאז אני עוקב בסקרנות ובהשתאות רבה אחר ספריך מאמריך סקירותיך ומחקריך הרבים בנושאי הלכה והשקפה וכמעט בכל תחום מספרותנו התורנית הרחבה. הירידה לעומקה של הלכה והבקיאות בנושאים מורכבים בהם דנו הפוסקים, וכן הכשרון למצוא סימוכין עובדיתיים למאורעות בהם אתה דן, מפתיעה ומעוררת התפעלות.

לחשוב על כך כי כל העבודה הענקית והמגוונת היוצאת מקולמוסיך, נעשית ע"י אדם אחד (ולא ע"י מכון המשופע בעובדים) אשר מטבעו הוא צנוע ואף ביישן כפי שהכרתיך, מגבירה את התפעלותי.

בנוסף זכית עם רעייתך ע"ה, להקים בית של תורה וחסד מיוחד במינו, על אף הנסיונות הקשים שעדו אליכם. ועתה בהעדר עיקרו של בית, אתה מתמודד בגבורה ובהצלחה לבדך.

יתן ה' הטוב שמעיינך המבורך ימשיך להפיק תורה ואמונה, ותזכה לס"ד מרובה בכל אשר תפנה.

ידידך ומוקירך

משה יעקבי



פתח דבר

בְּהִיכָלְךָ שְׁמִיר וְשִׁית. הִנֵּה זֹאת תּוֹרַת הַבַּיִת:
דִּירַת קֹדֶשׁ אֲשֶׁר בְּנִיתָ. לְהִנְחִיל לְעַם זֶה קִנִּיתָ. אוֹי כִּי צִוִּיתָ. יָבֹאוּ וּפָנּוּ אֶת הַבַּיִת:
(מתוך נוסח תיקון חצות)

כשנדברנו איש אל אחיו ואל רעהו לכתוב על מסכת ב"ק, עמד לפנינו הבית הפרטי, להקים לו יכין ובוועז בדברי תורה. ועכשיו כשהגענו בספר מן המסד אל הטפחות, אזי כבר עבר על נפשנו המים הזידונים, ודמעות היחידים נתערבו בדמעות בית ישראל, ואין אתנו יודע עד מה, אם אמרתי אספרה כמו הנה דור בניך בגדתי.

אחת היא העצה לזמן של משבר אסון ונסיון, פרטי וגם כללי, ללמד בני יהודה קשת, הנה כתובה על ספר הישר. אם יש קטרוג על יסודות קיומנו כאן, אות הוא שרפו ידינו בדברי תורה. ובאם הערעור הוא על היסודות, צריכים אנו להעמיק בתורתנו אל היסודות, לקוות אל המטרה שיאירו הדברים את יסודות חיינו, שהארץ שרגלינו עומדות עליה תהא מובנת מאליה, שיהיה לכולנו חי ופשוט שאנחנו לא נמצאים במקום המיוחד הזה במקרה אלא לתכלית קדושה שמאירה כאש להבה.

ביום שיזועו שומרי הבית, והתעוותו אנשי החיל, עלינו בתוך הכלל לחדש את כתלי הבית, מבבא קמא ועד בבא בתרא, מבראשית ועד לעיני כל ישראל, להתחיל ללמוד עוד פעם, איפה לא הסברנו לעצמינו את הנקודה מן ההתחלה. שהרי אם יש בארץ כאלו שלא ידעו ולא יבינו בחשכה יתהלכו, או אז, ימוטו כל מוסדי ארץ.

הנחמה והתוחלת של כל בית פרטי, הם להיות חלק חי בתוך בית ישראל, ולראות בשמחת בתולת ישראל בבניין שלם. וכל אחד ואחד בשעת לידה או בשעת נטילת הנפש, אומר בליבו זכרנו ה' ברצון עמך פקדנו בישועתך לראות בטובת בחירך לשמח בשמחת גויך להתהלל עם נחלתך.

ועתה מה קיונו ה', תוחלתינו לך היא, הלא כך צרינו נגח, ובשמך נבוס קמינו, ואם צר לנו בין המצרים, וכותלי ביתנו מטו, הרי אות היא כי שמך לא נראה על ידי עמי הארץ. ואין לנו אלא לבקש ולקוות לפרש ולגלות את שמך הגדול עלינו, שנוזה למען העת והעונה הזאת, להבין ולהשכיל לשמוע ללמוד וללמד לשמור ולעשות ולקיים, כי אם לא עכשיו אימתי, ואם גדול החורבן, וגדולה השריפה, אם כן זהו הזמן להשתדל בבניין חומות ובתי ירושלים, ואין אבני ירושלים נבנות לעתיד לבא אלא מדברי תורה

העומדין כחומה ומאירין כאבני החשן ששמותיו של הקב"ה חקוקין עליהן, כמה שנאמר ושמתי כדכוד שמשותיך ושעריך לאבני אקדח וכל גבוליך אבני חפץ. וכעת בשעת הוצאת הספר לאור, אם נתכוונו מלכתחילה רק לחיבור של הד"ת, ולחיבור של החברים יחדיו בתורה. הרי שעתה מושלכים אנו בתקווה להוסיף ולהצליח להתחבר בדברי תורה עם כל הנמצאים בצרה ובצוקה, ועם כל זרע ישראל קדושים הצמאים לשמוע את דבר ה'. להתחיל עוד פעם בבא קמא, ולהעמיד בכך את שערינו שנפלו ושמטים ליפול, לבנות שערים לחומות, ונעמיד משמר עליהם יומם ולילה, לבנות בתים, עד יראה ה' ויבן את הבית.

אֲדֹנָי שׁוּב מִחֲרוֹן אַפָּי וּמִמִּתֶּךָ. וְזָכַר דְּבַר נְבוֹאָתְךָ. לְבָשָׁר נָא לַעֲדָתְךָ.
גְּדוֹל יְהוָה כְּבוֹד הַבַּיִת:

אוריה יצחק ענבל, ירושלים
אייר תשפ"ד

על סף הבית

מכתב ידידות מהרב יהושע ענבל שליט"א

עתה הגדילו ידידי לעשות לכבד שם רעייתי ע"ה בתורתם המפוארת, וגם אבי ואחי היקרים והאהובים הרחיבו פיהם בחכמות ובתורות, הכל לעשות לה שם ושארית ולהציב לה יד בבית ה' היכל החכמה הנצחית. וכולהו מזכותא דמו"ר אחי רבינו אוריה יצחק שליט"א, ראש בית מדרש הגר"א, שמכחו באה לעולם תורת הספר הזה, ופותח שערים בחכמה לאלפים, כן יזכה להאיר את העולם.

שלחה להם יוכי לחכמים: כתבוני לדורות, בשנות מחלתה שאלה הרבה פעמים: האם ישכחו אותי? והיה הדבר יקר בעיניה כחיים עצמם, כי מה הם החיים ללא משמעות, וכפי שהתאונן החכם מכל אדם על כאבו באותה נקודה עצמה, מי יזכור את הראשונים? ובמה ייזכרו?

ואכן כל בנין גשמי סופו להיחרב, רק החכמה היא נצחית ומועברת מאדם לאדם עד שתימלא הארץ דעה. ולכן שלחו לה חכמים ליוכי: כבר כתובה ומונחת את בספרי התורה שבארון הקודש, אוהבת החכמה לא תשבע חכמה, וממקום מושבך אי שם, תראי ושש לבבך. וכל אימת שיתחיל מי מזרע זרעך עד סוף כל הדורות לעסוק בנויקין, יפתח את הספר הזה אשר הוא תורה חדשה, תורת שני בתים חדשים ומחודשים, שתעלה כקטורה באפו, ועל הטוב ייזכר שמך לריח ניחוחים, התורה שריבית, ובדין זכית בה. ובמאבק עז מול כל אבות הנזיקין המבעה והמבעיר, התעלית וקיבלת אותה בזכות גמורה, שלך היא ושמירתה עלייך. ותיראי את ה' ויעש לך בתיים.

על כן מכל לב אברך את כל הכותבים בספר הזה, אשר חכמתם מחברת את זכרה של יוכי אל הנצח.

ולא דבר ריק הוא. היו נשים חכמניות שזכו שדבריהן ייקבעו ויועברו לדורות, בין בתלמוד, בין בספרי הפוסקים, כגון רעייתו של הסמ"ע שחידושה נקבע בהלכות הדלקת נרות, והיו נשים שזכרן נחקק בין כתלי בית המדרש, כגון הרבנית חווה בכרך אמו של ה'חיות יאיר' שקרא את שמה על ספרו, חמותו של מהרש"א, ועוד, שאין להן מתחיל עם תלמיד שאין שמן שגור בפיו.

ואני עז רצוני למלא רצונה וצוואתה, שלא ישתכח טיפוס אישיותה של יוכי ע"ה,

שכן כל אדם יש לו את חלקו בתורה ובחכמה ואת הצירוף המיוחד שאל דעות ברא אותו בו, והוא אחד ואין שני, אין לאף אדם תחליף ולא העתק לזולתו. ולכן כתבתי כמה מלים על כך אשר יבואו בסוף הספר, לחבר את זכר נשמתה המיוחדת אל חכמת הנצח, ונפשה תהיה קשורה בנפש החכמה מעתה ועד עולם. וזכרה לא יסוף מזרעה. ומסכת בבא קמא תעמוד לה לזכות נצח לעולמים.

דעי לך יוכי, שיום יבא ותקבלי תשובה לשאלתך: למה דוקא אני? כי כך שנינו בהכונס: אמר הקב"ה אני הצתי אש בציון, עלי לשלם את הבערה שהבערתי, באש אני עתיד לבנותך. מי שגזר את ימיך יודע למה עשה זאת, והוא יבאר לך באר היטב, ואת תדרשי ותחקרי כדרכך, עד שתביני הכל עד תומו ותאמרי: צדקו משפטיך. ומי שבנה אותך מן הצלע, ישוב ויבנה אותך מצלעות ופרקי מסכת בבא קמא, כמנורה של פרקים, וכאיש אשר אמו ינחמנו כן ה' ינחמך וישמחך באשר את שם.

יוכי, בכל מקום אשר תדרוך כף רגלך, שמה בארץ החיים, יקומו עמודי המסכת הזו ויהיו עליך סתרה, יקום כלל גדול בדין ויעלה נפשך מהיכל להיכל, ויעמוד הצד השווה שבהן וילמד כל זכותך, כופרא כפרא יזכך נשמתך הצחה, ומרובה יקרא לפניך: פנו דרך ליוכבד בת רחל. כ"ד אבות נזיקין יהיו לנושאי כליך, וברוח פיהם יצננו לפניך נהרות דינור, ותשלומי ארבעה וחמישה יכלכלו כל מחסוריך לנצח נצחים, ובעדן גן הנשמות תמצאי נוחם ושמחה, אשר נגזלו ממך כאן, אותנו עזבת ביאוש ושינוי רשות, ואלינו תשובי כאשר יבא השוחט וישחוט את הגוזל בתרא, הנחש המועד לעולם, אז תשובי לאחוזתך, נכסים המיוחדים, של בני חורין ובני ברית, ואורך ירבה שלום בעולם.

יהושע ענבל

תוכן

בני המשפחה

מו"ז הגאון רבי אלתר פנחס גילרנטר זצוק"ל	
בדין יאוש ושינוי החוזר	19
הרב צבי ענבל	
יסודות בדיני ממונות	28
הרב יעקב ענבל	
קונטרס תשלומי כסף	35
פרק א - תשלומי גזילה	36
פרק ב - הגזול מטבע ונפסל	45
פרק ג - המלוה על המטבע ונפסל	61
פרק ד - המלוה על המטבע והוסיפו עליו	81
פרק ה - האם ערך המטבע יכול להשתנות	100
פרק ו - בגדר טבעא	114
הרב אוריה יצחק ענבל	
קונטרס כפיה וקנין	127
פרק א - כפיה ודין	127
פרק ב - בעלות וקנין	165
פרק ג - עיסקא בזמננו	166
הרב יהושע ענבל	
קונטרס המבעה והמבעיר	178
פרק א - מעשה הבהמה המתייחס לאדם	179
פרק ב - יחוס מעשה הבהמה לענין נזיקין	182
פרק ג - אם אדם יכול להתחייב על ממונו מדין גרמת גופו	184
פרק ד - אם אדם יכול להתחייב על גופו מדין דלא גרע מממונו	188
פרק ה - אם חיוב ממונו הוא מחמת הבעלות	189
פרק ו - טעם וגדר חיוב נזקי ממון	192
פרק ז - בדין שם מזיק	199
פרק ח - ספק חיוב שמירה	203
פרק ט - הפרדת האחוריות בין השור לבעלים	208
פרק י - בגדרי קולות ופטורין דאבות נזיקין	213
פרק יא - בהלכות אש דממון מול אש דאדם	226

פרק יב - פטור מחמת ריקון אחריות.....	238
פרק יג - ההבדלים בין האבות.....	254
פרק יד - כח כחו באדם ובהמה.....	259
פרק טו - תשובה בדין הרוכב על בהמה או מכונית.....	268
הרב דוד שמואל ענבל	
בדין דיבור מבטל דיבור בביטול הגט	276
הרב יחיאל משה ענבל	
קונטרס מעשה נזק	283
פרק א - מעשה נזק על ידי כח קיים.....	283
פרק ב - נזק על ידי כח שיוצר האדם.....	288
פרק ג - מצמצם אצל כח מזיק.....	292
פרק ד - בביאור בתר מעיקרא.....	296
פרק ה - בגדר נזק והזיק שאינו ניכר.....	299
פרק ו - בשומת הנזק.....	308
פרק ז - בחיוב ד' דברים.....	313
פרק ח - נזקי בהמה.....	327
פרק ט - נזקי ממון.....	331
פרק י - קנין גולה.....	335
פרק יא - יאוש ושינוי רשות.....	341
פרק יב - עד זומם.....	349

הקדמות לנזיקין

הרב אוריה יצחק ענבל	
פתיחתא לנזיקין	355
הרב אליהו מאיר פייבלזון	
יסודות הלכות נזיקין	374
הרב משה גלזיס	
דיני נזיקין שורש דיני הממון	390
הרב יונתן מארשין	
מבוא לבבא קמא	405
הרב יעקב וייסמן	
פתיחה לבבא קמא	410

418	הרב רפאל בן דוד סדר המשניות במסכת בבא קמא עד פרק מרובה.....
423	הרב רפאל בן דוד ארבעה אבות נזיקין - בפירוש המשנה.....

יסודי דיני ממונות

435	הרב משה יוסף גרינוולד ביסוד משפטי הממון.....
439	הרב יחיאל מאיר ענין השטר ותקפו.....
453	הרב נעם אלטמן הכרעת בית הדין מול 'קים לי'.....
463	הרב יחיאל משה ורטהיימר דיני ממונות בארבע חומשים.....

נזקי ממון

469	הרב דוד שמעיה מילצקי בענין מועד למינו.....
474	הרב משה גרינהוט אדם המזיק ע"י מכונה.....
497	הרב דוד שמואל קלופפר בגדרי קרן ובדינא דשני ואייעד.....
528	הרב שמעון שלמה זילבער הגדרת בעלות על חיות מסוכנות.....
552	הרב אברהם יהודה רוס הייחוד בחיוב אש.....
561	הרב ישראל הלפרין מיטב שדהו, פשטיה דקרא.....

570	הרב איתמר לוי טלית שהזיקה פרה
568	הרב משה מרדכי איכנשטיין בדין דמי וולדות ושבת וולדות
575	הרב דוד סופר בדיני כופר
578	הרב משה מרדכי איכנשטיין בדין שמין לנזיקין, פחת נבילה, ודין טורח נבילה
582	רפאל ויהודה שימל בדעת הירושלמי בסוגיא דכלב שנטל חררה

ענינים שונים בב"ק

587	הרב יצחק רצקר התוקע לחברו, התבוננות בסיפורי הגמרא
594	הרב אסף אשכול דיני נזיקין מצויים בזמננו
608	הרב יחיאל טוקצ'נסקי בגדר חיוב נהנה
618	הרב ירחמיאל ישראל יצחק הלפרין נתינת זרוע לחיים וקיבה בזה"ז
622	הרב רפאל בן דוד דין נכסי צאן ברזל
655	הרב דוד סופר באו הגנב והעדים יחדיו לב"ד
657	הרב יעקב וייסמן גנב גזלן וטט"ג
665	הרב יוסף מרדכי שיין צורת מעשה גזלה

672	הרב יוסף מרדכי שיין דיני יאוש בגניבה, גזילה ואבירה
681	הרב איתמר לוי אשר תשים לפניהם
691	הרב אליהו איזנברג גבולות דינא דמלכותא
715	הרב גרשון חנוך ולדנברג תוך כדי דיבור
716	הרב יואל שילה קבעו ולבסוף חקקו
723	הרב יהושע ענבל יורה משפט נזקי ממון
757	כתבוני לדורות
777	פרטי המשתתפים בקובץ